

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ імені Г.С.КОСТЮКА

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Рішенням вченої ради

Інституту психології імені Г.С. Костюка

НАУКИ України

12 квітня 2026 р., протокол № 4

Голова вченої ради

Олег КОКУН

ПРОГРАМА

ВСТУПНОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Ступінь вищої освіти: доктор філософії

Галузь знань: С – Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини

Спеціальність: С4 Психологія

Київ – 2026

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

БЛОК 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Тема 1. Науковий період історії психології і система психологічних учень

Початок наукової психології. Психологічна лабораторія В.Вундта. Система психології В.Вундта. Вюрцбургська школа (О. Кюльпе). Гуманітарні науки у ХХ сторіччі. Психологія форми (гештальтпсихологія). Біхевіоризм. Феноменологія, екзистенціалізм, герменевтика. Філософія і психологія мови. Персоналізм. Психоаналіз, неопрейдизм і структуралізм. Сучасна психологія: школи, напрямки, тенденції розвитку.

Тема 2. Вітчизняна психологія, її школи і напрями

Започаткування і розвиток психології в Україні. Персоналії та теорії. Харківська психологічна школа та її персоналії (П.І. Зінченко, К.Е. Хоменко). Г.С.Костюк: теорія розвитку і саморозвитку особистості. Київська вчинкова школа В.А.Роменця. Школа генетичної психології С.Д.Максименка. Психологія самосвідомості (П.Р. Чамата). Дослідження національної ідентичності (М.Й. Боришевський); діалогічний підхід (Г.О. Балл), самопроекування особистості (Н.В. Чепелева).

Тема 3. Методологія сучасної психології

Основні категорії, принципи та методологічні проблеми сучасної психології: сутність, історичний портрет, динаміка. Рівні методології сучасної психології. Історичний перелік основних методологічних проблем сучасної психології: ситуація виникнення, умови сутнісної динаміки. Перспективи розв'язання методологічних проблем засобами сучасної психологічної науки. Поняття і феномен методологічної кризи.

Тема 4. Методи психології

Система методів психологічної науки і практики. Теоретичні методи психологічного дослідження. Емпіричні методи дослідження. Експеримент. Спостереження. Аналіз продуктів діяльності. Опитувальні методи. Методи практичної психологічної допомоги. Особливості застосування математичних методів у психологічних дослідженнях. Взаємозв'язок методології, методу та методики дослідження

БЛОК 2. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Тема 1. Психічні явища: класифікація та структура

Засади класифікації психічних явищ. Психічні процеси. Психічні стани. Психічні властивості. Взаємозв'язок психічних процесів, станів та властивостей. Пізнавальна сфера психіки. Емоційно-вольова сфера психіки. Проблема взаємозв'язку пізнавальної та емоційної сфери психіки.

Тема 2. Психологія особистості

Теорії особистості. Структура особистості. Зарубіжні теорії особистості. Розвиток теорії особистості в Європі та США у XX ст. «Клінічні» та «статистичні» теорії особистості. Психоаналітична теорія особистості З.Фрейда. Індивідуальна психологія А. Адлера. Аналітична психологія К.-Г. Юнга. Гуманістичний психоаналіз Е. Фромма. Теорія особистості за К. Хорні. Гуманістична психологія особистості А. Маслоу. Феноменологічна теорія особистості К. Роджерса. Теорія особистості В. Франкла. Теорії життєвого шляху особистості. Генеза буття особистості за С. Д. Максименком.

Тема 3. Вищі психічні функції та властивості

Свідомість як вища форма розвитку психіки. Психологічні закономірності пізнавальної діяльності. Загально психологічні теорії інтелекту і його види. Інтелект. Психометричні моделі інтелекту. Біологічні та соціальні фактори розвитку інтелекту. Креативність. Психологічні закономірності творчості. Самосвідомість та її розвиток. Зміст та структура Я-концепції. Значення рефлексії в пізнанні та самопізнанні.

Тема 4. Психологія індивідуально-психологічних відмінностей

Психодинамічні індивідуальні відмінності. Темперамент. Теорії темпераменту. Вчення про властивості нервової системи та темперамент. Конституційні теорії темпераменту Е. Кречмера та У. Шелдона. Здібності. Види здібностей. Проблема спадковості інтелекту. Характер. Дослідження особистості з позицій теорії рис: (Г. Олпорт, Р. Кеттелл). Дослідження особистості з позицій теорії типів (Г. Айзенк).

БЛОК 3. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Психологія спілкування

Спілкування як соціально-психологічне явище. Структура спілкування. Функції спілкування. Види спілкування. Спілкування як обмін інформацією. Засоби

комунікації. Вербальна та невербальна комунікація. Бар'єри спілкування. Спілкування як взаємодія. Психологічні закономірності агресивної поведінки. Психологічні закономірності альтруїстичної поведінки. Спілкування як соціальна перцепція. Механізми взаєморозуміння. Соціальне пізнання: як люди осмислюють соціальний світ. Перцептивні схеми та їх вплив на соціальну перцепцію. Ефект первинності (новизни, першого враження). Роль установок та стереотипів у соціальній перцепції. Ефект ореолу і інші ефекти соціальної перцепції (сприйняття людини людиною). Каузальна атрибуція як соціально-психологічний феномен. Міжособистісна атракція та її чинники. Психологічні способи впливу в процесі спілкування.

Тема 2. Соціальна психологія особистості

Соціально-психологічні аспекти дослідження особистості. Проблема соціалізації у соціальній психології. Інститути соціалізації. Етапи соціалізації. Механізми соціалізації. Особистість у структурі групових відносин. Статус та роль особистості в групі. Структура та функції соціальних установок. Взаємозв'язок соціальної установки та поведінки. Соціальний контроль. Експектації. Соціальні норми. Види санкцій. Форми соціального контролю (закон, табу, звичаї, традиції, мораль, моральність, культурні норми, етикет). Гендерна соціалізація. Основні способи розуміння себе: інтроспекція, теорія самосвідомості, каузальні теорії, спостереження за своєю поведінкою, Я-схеми, соціальна взаємодія, теорія соціального порівняння, самопрезентації.

Тема 3. Прикладна соціальна психологія

Головні напрями прикладної соціальної психології. Цілі та принципи соціально-психологічного тренінгу. Різновиди та сфери застосування соціально-психологічного тренінгу. Соціально-психологічна специфіка сім'ї як малої соціальної групи. Фактори що зумовлюють розвиток сім'ї. Соціально-психологічні проблеми управління та організації. Психологічні закономірності впливу засобів масової комунікації. Специфіка взаємодії у віртуальних соціальних мережах. Психологічні закономірності рекламного впливу та бренд-комунікацій. Психологія іміджмейкінгу.

БЛОК 4. ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ

Тема 1. Предмет, методологія та основні напрями дослідження психології розвитку

Методологія та методи дослідження вікової психології. Експериментальні плани у дослідженнях розвитку. Психодіагностика інтелекту дітей. Поняття

віку. Становлення поняття про психічний розвиток. Педологія як комплексна наука про дитину. Біогенетична теорія С. Холла. Закон рекапітуляції. Філософія освіти М. Монтессорі. Концепція періодів чутливості. Психоаналітичний погляд на психічний розвиток. Завдання розвитку особистості в епігенетичній теорії Е. Еріксона. Теорія прихильності Дж. Боулбі. Поведінка прихильності та стилі прихильності. Респондентна та оперантна моделі обумовлювання. Принципи обумовлювання. Теорія соціального навчання А. Бандури. Умови навчання через спостереження. Навчання з точки зору етології. Ознаки навчання шляхом імпринтингу. Стадії когнітивного розвитку за Ж. Піаже. Моральний розвиток в онтогенезі: підходи Ж. Піаже та Л. Колберга.

Сучасні теорія психічного розвитку. Чинники психічного розвитку. Проблема соціального та біологічного в психічному розвитку індивіда. Теорії психічного розвитку. Основні «закони» психічного розвитку. Механізми психічного розвитку. Кризи вікового розвитку. Співвідношення навчання, виховання та розвитку.

Тема 2. Психологічна характеристика періодів розвитку

Періодизації розвитку особистості. Психологія немовляти. Психологічна характеристика раннього дитинства. Психологія дошкільного віку. Психологічні особливості підліткового віку. Психологічна характеристика юнацького віку. Розвиток психіки людини у періоди дорослості. Загальний аналіз криз вікового розвитку. Психічний розвиток у період ранньої дорослості. Психологія середньої дорослості. Психологічні особливості пізньої дорослості. Геронтопсихологія. Теорії старіння: порівняльний огляд. Специфіка застосування різних експериментальних планів у дослідженнях осіб старших вікових груп. Феномен ейджизму та його різновиди.

Тема 3. Психічний розвиток і освіта

Теорії співвідношення психічного розвитку й освіти. Умови психічного розвитку, поняття соціальної ситуації розвитку, новоутворення розвитку, зони актуального і найближчого розвитку, Роль провідної діяльності та сенситивного періоду в психічному розвитку дитини. Теорії співвідношення освіти (навчання) і розвитку у психології. Основні лінії психічного розвитку людини у процесі освіти.

Тема 4. Психологічний аналіз навчальної діяльності

Учіння як різновид навчання. Механізми та закони навчання. Учіння як пізнавальна діяльність. Психологічна структура учіння, його основні характеристики. Теорії навчальної діяльності. Рівневий аналіз учіння. Проблема

розвитку пізнавального інтересу. Поняття орієнтовної основи дій. Особливості та закономірності формування навчальної діяльності та пізнавальних процесів на різних вікових етапах розвитку людини. Поняття, складові та типи навчальності, діяльності. Психологічні проблеми освіти. Психологічна служба в системі освіти.

БЛОК 5. ПРАКТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ГАЛУЗІ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Психологічна діагностика

Виникнення та розвиток психодіагностики. Розвиток психодіагностики в Європі та США. Психодіагностичний метод і діагностичні підходи. Об'єктивний підхід у психодіагностиці. Тестування здібностей та особистості. Суб'єктивний підхід у психодіагностиці, його діагностичні можливості та обмеження. Проективний підхід до діагностики особистості. Поняття проєкції. Діагностичне значення та обмеження проєктивних методик. Вимоги до психодіагностичних методик. Надійність, її види та способи встановлення. Валідність, її види та способи встановлення.

Адаптації психодіагностичних методик. Організація психодіагностичного обстеження. Характеристика основних етапів психодіагностичного обстеження. Психологічний діагноз та прогноз. Специфічні особливості комп'ютерної психодіагностики. Етичні та фахові норми психодіагностики.

Тема 3. Психологічне консультування як вид психологічної допомоги

Психологічне консультування та немедична психотерапія як форми психологічної допомоги. Відмінності між психологічним консультуванням, немедичною та медичною терапією. Цілі та методи психологічного консультування. Принципи організації консультативної взаємодії. Моделі консультативної допомоги. Етапи консультативної взаємодії та їх завдання. Техніки консультування. Характеристика найбільш типових консультативних звернень. Історія виникнення та розвитку психотерапії як соціального інституту. Цілі та методи психологічної терапії. Специфіка індивідуальної та групової психотерапії. Організаційні засади роботи психотерапевта. Проблема ефективності психологічної терапії. Етичні та професійні вимоги до підготовки та діяльності психотерапевта. Феномен професійного вигорання психотерапевта.

Рекомендована література

1. Балл Г.О. Раціогуманістична орієнтація в методології людинознавства. Київ: Видавництво ПП «СДК», 2017. 204 с.
2. Загальна психологія: навч.-метод. посібник. О.І. Бондарчук, О.Л. Туриніна. Київ: Логос, 2004. 144 с.
3. Боришевський М.Й. Психологічні механізми розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 3. С. 26–33.
4. Варій М.Й. Психологія особистості: навчальний посібник. Київ: Сварог, 2020. 592 с.
5. Генеза поняття «особистість» в українській психологічній науці: монографія./ В.В. Турбан, Л.З. Сердюк, В.В. Бушанський, В.В. Москаленко, Ж.М. Маценко та ін.; за ред. В.В. Турбан. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2020. 178 с.
6. Козлова О.А. Соціальна психологія особистості та спілкування: пратикум для студентів спеціальності 6.030101 «Соціологія». _Харків: НТУ «ХП», 2017. 172 с.
7. Копець Л. В. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Вид. дім «Киево-Могилянська академія», 2007. 460 с.
8. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 448 с.
9. Москалець, В.П. Психологія особистості: підручник. Київ: Ліра-К, 2021. 364 с.
- 10.Столяренко О.Б. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
- 11.Особистісні стратегії життєдіяльності в умовах невизначеності середовища : монографія / Ю.М. Швалб, О.Л. Вернік, О.М. Дячок, Т.М. Кирпенко, О.В. Павленко; за ред. Ю.М. Швалба. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2024. 262 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/742906>
12. Особистість та її історія: колективна монографія / за ред. Н. В. Чепелевої, М. В. Папучі. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 538 с.
13. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія /за ред. С.Д._Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової._ Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 430 с.
14. Основи психології : підручник. / О. В. Киричук, В. А. Роменець, В.О. Татенко та ін.; ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. Київ: Либідь, 1995. 632 с.

15. Проблема розвитку в психології особистості: навч. посібн. /М.В. Папуча, М.М. Наконечна. _Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 52 с.
- 16.Проектування віртуального освітнього простору розвитку суб'єктності дорослих в умовах післявоєнного відновлення України : монографія / М.Л. Смульсон, П.П. Дітюк, М.М. Назар, Д.С. Мещеряков, О.В. Зінченко, Д.Ю. Старков [та ін.]; за ред. М. Л. Смульсон. Київ, 2024. 217 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/742738>
- 17.Психологічні механізми економічної соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства: монографія / Н. Дембицька, І. Зубіашвілі, О. Лавренко, Т. Мельничук; за ред. Н. Дембицької, О. Лавренко. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. 209 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/743279>
- 18.Профілактика девіацій розвитку особистості у складних життєвих обставинах: монографія / Н.Ю. Максимова та ін.; за ред. Н. Ю. Максимової. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2024. 250 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/742767>
19. Психологічні закономірності розвитку духовності особистості: монографія /М.Й. Боришевський, О.В. Шевченко, Н.Д. Володарська та ін. За загальною редакцією М.Й. Боришевського. Київ: Педагогічна думка, 2011. – 200 с.
20. Технології забезпечення психічного здоров'я та благополуччя освітнього персоналу в умовах війни та післявоєнного відновлення: монографія. Л. М. Карамушка, О. В. Креденцер, К. В. Терещенко [та ін.]. За ред. Л. М. Карамушки. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. 288 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/741857>
21. Технології роботи організаційних психологів навч. посісник / наук. ред. Л.М. Карамушки. Київ: ІНК ОС, 2005. 366 с.
22. Функціонування творчого мислення в умовах інформаційної невизначеності: монографія / В. О. Моляко, Ю. А. Гулько, Н. А. Ваганова [та ін.]; за ред. В. О. Моляко. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2024. 204 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/742710>
23. Social Psychology: The Science of Everyday Life / J. Grcenbei g,T. Schmader, J. Arndt, M. Landau. New York: Worth Publishers, 2015. 720 p.
24. Handbook of Prejudice, Stei'eotyping, and Discrimination Nelson: ed. by Todd D. Nelson. [2nd ed.]. Philadelphia, PA : Psychology Preєs, 2015. 532 p.
25. Introduction to pei'sonality: Toward an integri'ative science of the person / W. Mischel, Y. Shoda, O. Ayduk. [8th ed.]. New York: Wiley, 2008. 592 с.
26. Reeve J. Understanding Motivation and Emotion. [5th ed.]. New York: John Wiley & Sons, 2008. 600 p.

27. Shiraev E. B. Levy D. A. . Cross-Cultural Psychology: Critical Thinking and Contemporary Applications. [5th ed.]. Boston, MA: Allyn & Bacon, 2012. 400 p.
28. Winter D. D. N., Koger S. M. The Psychology of Environmental Problems: [3 rd ed.]. Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates, 2010. 504 p.